

Innst. S. nr. 202

(2002-2003)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument nr. 12:3 (1999-2000)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Carl I. Hagen om endringer av Grunnloven §§ 20, 30 og 86 (Riksretten)

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Ovennevnte grunnlovsforslag, som er fremmet av Carl I. Hagen, innebærer at Riksretten bare skal dømme i siste instans og ikke i første instans. Det betyr at anklager om lovbrudd mot de som etter Grunnloven skal dømmes for Riksretten, først kan behandles av det ordinære domstolssystem med den normale påtalemyndighet som anklager. Først når saken eventuelt ankes til den høyeste domstol, trer Riksretten inn i stedet for Høyesterett. Når det er påtalemyndighet som anker, foreslås det at prosedyren blir en anbefaling til Odelstinget om å fremme anken til Riksretten. Odelstinget må således først ta stilling til om anken bør fremmes før det eventuelt blir sak for Riksretten. Når Odelstinget slutter seg til anken, går saken til riksrett i samsvar med det etablerte system.

Forslagsstilleren viser videre til at lovverket inneholder bestemmelser om et gradert reaksjonsmønster overfor lovbrudd begått av statsråder, stortingsrepresentanter og høyesterettsdommere gjennom ansvarlighetsloven av 5. februar 1932. Ved brudd på disse bestemmelser kan det idømmes både bøter, betinget og ubetinget fengsel. Forslagsstilleren viser til at det som skiller denne lov i praksis fra alt annet lovverk, er at det er Riksretten som dømmer både i første og siste instans og med Odelstinget som påtalemyndighet. Forslagsstilleren anfører at domstolens historiske og spesielle rolle, dens sammensetning og anklager i dag er en reell hindring for å følge opp brudd på ansvarlighetsloven og andre lover som de nevnte embetspersoner måtte begå. Denne situasjonen medfører, ifølge forslagsstilleren, at

det blir en betydelig forskjellsbehandling mellom lovbrudd begått av statsråder, stortingsrepresentanter og høyesterettsmedlemmer og alle andre yrkesgrupper som også måtte begå lovbrudd i sin arbeidsutførelse. Når det nå etter hvert er innført bestemmelser om straff for en rekke andre yrkesgrupper og bedriftsledere for brudd på meget kompliserte lovregler som forurensningslov, arbeidsmiljølov, legelov, m.m., er det etter forslagsstillerens mening også naturlig med en endring av Grunnloven slik at denne forskjellsbehandling blir opphevet, dvs. at også lovbrudd begått i embets medfør av statsråder, stortingsrepresentanter og høyesterettsmedlemmer blir behandlet i det ordinære rettssystem.

Riksretten skal, ifølge forslagsstilleren, kun bevares som en siste instans når det gjelder lovbrudd begått av egne medlemmer.

Forslagsstilleren påpeker at situasjonen også i dag er den at den eneste reaksjonsform overfor en statsråd, nemlig mistillit, kun kan utøves overfor sittende statsråder. I praksis vil det imidlertid ofte kunne skje at mulige lovbrudd avdekkes lenge etter at statsråden er gått ut av regjeringen etter kontrolltiltak eller revisjon, men uten at foreldelsesfristen er utgått. Fravær av en straffereaksjon fordi en statsråd er gått ut av regjeringen medfører etter forslagsstillerens syn en grov forskjellsbehandling i forhold til andre grupper som kan tiltales for rettsapparatet i ettertid.

I dokumentet fremmes følgende forslag:

"I Grunnloven gjøres følgende endringer:

§ 20 annet ledd skal lyde:

I de Sager, som ere paadømte af Riksretten, kan ingen anden Benaadning, end Fritagelse for idømt Livsstraf, finde Sted.

§ 30 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Den der ikke saaledes har protesteret, ansees at have været enig med Kongen, og er ansvarlig derfor, saale-

des som siden bestemmes, og kan settes under Tiltale derfor.

§ 86 første og annet ledd skal lyde:

Rigsretten dømmer i sidste Instans i de Sager, som ere anlagde mot Statsraadets, Høiesterets eller Stortingets Medlemmer for strafbart Forhold, de som saadanne maatte gjøre sig skyldige i. Anker Domfældte, skal Sagen fremmes for Rigsretten. Anker Anklagemyndigheden, afgjør Odelstinget om Sagen skal fremmes for Rigsretten. Odelstinget er Anklagemyndighed naar Sagen behandles for Rigsretten.

De nærmere Regler om Paatale i Sager som ere omhandlede i første Led, fastsettes ved Lov. Dog kan der ikke settes kortere Forældelsesfrist end 15 Aar for Adgangen til at gjøre Ansvar gjældende ved Tiltale i slige Sager."

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Berit Brørby, Kjell Engebretsen og Jørgen Kosmo, fra Høyre, André Dahl og Martin Engeset, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen og Henrik Rød, fra Sosialistisk Venstreparti, Siri Hall Arnøy og lederen Ågot Valle, og fra Kristelig Folkeparti, Modulf Aukan, viser til det fremsatte forslag til endring av Riksretten.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener at Riksretten slik den er i dag bør avvikles, og erstattes av en annen domstol. Det foreligger en rekke mulige alternativer til dagens Riksrett. Det foreliggende forslag er ett av dem.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti, er av den oppfatning at spørsmålet om å erstatte dagens riksrettsordning krever nærmere utredning og vil på den bakgrunn ikke anbefale at det fremsatte forslag bifalles.

Dette flertallet forutsetter at en slik utredning bør foreligge i god tid før fristen for innlevering av grunnlovsforslag i inneværende valgperiode går ut, slik at stortingsrepresentantene får anledning til å fremme sine grunnlovsforslag på bakgrunn av utredningen.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti har ikke på det nåværende tidspunkt sett behovet for å konkludere generelt med om Riksretten etter dagens ordning bør avvikles eller endres.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til det forslag som er fremmet av flertallet i utvalget som har utredet Stortingets kontrollfunksjon, jf. Dokument nr. 14 (2002-2003), hvor det foreslås at Riksretten avvikles og at etterforskning og påtale i slike saker skal foretas av den ordinære påtalemyndighet. Disse medlemmer har kommet frem til at dette er et bedre forslag og vil derfor ikke støtte det fremlagte forslag.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til dokumentet og det som står foran og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument nr. 12:3 (1999-2000) - forslag fra Carl I. Hagen om endringer av Grunnloven §§ 20, 30 og 86 (Riksretten) - bifalles ikke.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 13. mai 2003

Ågot Valle
leder

Jørgen Kosmo
ordfører